

การศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 ของ  
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

The Achievement Studies Buddhist Subject according to Itthipada 4  
of the Secondary Students Buddhasartwittaya School  
Bangkoknoi District Bangkok

พระชัยพล อภิไชโย<sup>1</sup> นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ<sup>2</sup> สมชัย ศรีนอก<sup>3</sup>

PhraChayaphon Apichayo, Niwes Wongsuwas, Somchai Srinok

**บทคัดย่อ (Abstract)**

การวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3, 2) เพื่อเห็นผลสัมฤทธิ์ของการเรียนโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 3) เพื่อเสนอแนะข้อมูลการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนบทเรียน และแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน กลุ่มประชากรคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 ซึ่งใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงผลการวิจัยดังกล่าว พบว่า 1. การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ที่ 14.13 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ที่ 2.770 ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ที่ 20.1 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ที่ 3.415 แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 2. จากผลการวิจัยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีข้อเสนอแนะว่าควรมีการสนับสนุนให้นำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้บูรณาการกับการเรียนรู้ในรายวิชา

---

Received: 2021-09-16 Revised: 2022-04-19 Accepted: 2022-05-14

<sup>1</sup> สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
Department of Social Studies Teaching, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya  
University. Corresponding Author e-mail: sairoong.bub@mcu.ac.th

<sup>2</sup> คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Faculty of Education,  
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

<sup>3</sup> คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Faculty of Education,  
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ต่าง ๆ ด้วยเหตุผลที่ว่าผลการวิจัยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

**คำสำคัญ (Keywords):** ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้; วิชาพระพุทธศาสนา; หลักอิทธิบาท 4

## Abstract

This research named Studies an Activities Buddhist Subject according to Itthipada 4 of the 3<sup>rd</sup> Secondary Students Buddhasartvitthaya School Bangkoknoi District Bangkok. It was an Experimental Research by the objectives were as follow 1) To study an achievement for learning management according to Itthipada 4 for the 3<sup>rd</sup> Secondary Students. 2) To get an achievement of Studies an Activities Buddhist Subject according to Itthipada 4 of the 3<sup>rd</sup> Secondary Students Buddhasartvitthaya School Bangkoknoi District Bangkok. 3) To suggest data learning of Students Buddhasartvitthaya School Bangkoknoi District Bangkok. The implements for this research were as, lesson plans and pretest posttest for data. The populations were used as the 3<sup>rd</sup> Secondary Students amount 30 persons by using Purposive Sampling The results of the research work were as follows: 1. Management for Studies an Activities Buddhist Subject according to Itthipada 4 of the 3<sup>rd</sup> Secondary Students Buddhasartvitthaya School Bangkoknoi District Bangkok. For pretest had average ( $\bar{X}$ ) as 14.13 then standard deviation (S.D.) as 2.770 were lower and then for posttest had average ( $\bar{X}$ ) as 20.1 and then standard deviation (S.D.) as 3.415. So that mean the achievement for posttest higher than pretest 2. From result of research posttest higher than pretest had the suggestion should be supporting by using according to Itthipada 4 to integrate with others subjects because of result posttest higher than pretest by mean of significant statistics as 0.05 along by hypodensity set.

**Keyword:** Achievement; Buddhist Subject; Itthipada 4

## บทนำ (Introduction)

การศึกษา มีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาเยาวชนทั้งทางด้านปัญญา บุคลิกภาพและช่วยให้ เยาวชนมีความสำเร็จในชีวิต ทุกประเทศจึงหาทางส่งเสริมการศึกษาให้มีคุณภาพ มีมาตรฐานความ เป็นเลิศ ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของ ชาตินี้ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้าน ร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก มี ความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อให้ หน่วยงาน ระดับท้องถิ่นและสถานศึกษา ได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียน การสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคน ให้มี คุณภาพด้านความรู้และ ทักษะ ที่จำเป็นสำหรับการด ารงชีวิตในสังคมที่มี การเปลี่ยนแปลงและ แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเพราะเหตุนี้หลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ตามหลักการแห่ง พระพุทธศาสนาต้องดำเนินตามหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งแปลว่า ความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวัง ความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยหลักอิทธิบาท 4 อันประกอบไปด้วย 1) ฉันทะ ความ พื่อใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น 3) จิตตะ ความ เอาใจใส่ฝึกฝนในสิ่งนั้น 4) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้นหลักธรรม 4 ประการนี้ ย่อมเนื่องถึงกัน แต่ละอย่างมี หน้าที่เฉพาะของตน ฉันทะ คือความพอใจในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ ข้อ นี้เป็นกำลังในอันแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรมข้อต่อไป วิริยะ คือความพากเพียรหมายถึงการกระทำที่ ติดต่อไม่ ขาดตอนเป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ ด้วยส่วนหนึ่ง จิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้ เเด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้ความหมายของสมาธิอยู่ด้วยอย่างเต็มที่ วิมังสา หมายถึงความสอดส่องใน เหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมาย ของคำว่าปัญญาไว้อย่างเต็มที่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

ดังนั้น การเรียนที่จะประสบความสำเร็จที่ดีและมีผลการเรียนที่จะพัฒนาของนักเรียน ต้องใช้หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ เครื่องให้ถึงความสำเร็จสม ประสงค์ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ โรงเรียนต้อง หาวิธีการแบบฉันทะทำให้เด็กนักเรียนมีความพอใจที่อยากจะเรียน วิธีการคือหาสิ่งที่เด็กรักเด็กชอบ ให้เด็กเรียน ให้หาเหตุ หาผลรู้ปัญหา เรียนแล้วได้อะไร เมื่อเด็กได้เรียนในสิ่งที่ชอบ สิ่งที่รัก ในที่สุด เด็กจะตั้งใจเรียนตั้งใจทำงาน เพราะมนุษย์เรา ถ้าทำในสิ่งที่รักที่ชอบแล้วจะมีความมุ่งมั่นทำงาน ด้วยใจงานจึงออกมาดีมีคุณภาพ 2) วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อ ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบ ความสำเร็จ เด็กไทยเราขาดข้อนี้เป็นจำนวนมากต้องเติมเต็มลงไป ใน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) จิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้ง สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการกระทำ learning by doing เด็กจะจำได้ดีเพราะมีประสบการณ์ มีความรู้สึกของตัว ที่ได้เรียนรู้ จะสามารถนำไปใช้ ประโยชน์ในชีวิตประจำวันหรือในอนาคตได้ ดังนั้นจึงควรจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติให้มาก ให้ โรงเรียนกำหนดรายวิชาที่จะเรียนเองไม่ต้องใส่ปั้นโตมา让孩子เรียน 4) วิมังสา หมายถึงความ สอดส่องใน เหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา โดยใช้ ปัญญา ที่สั่งสมมาให้เกิดประโยชน์กับกับตนเองและสังคมได้อย่างเต็มที่ ก็บอกกล่าวมาให้เป็น แนวคิดกับการศึกษาไทยที่กำลังปฏิรูปการศึกษา ปัญหาใหญ่ของเด็กไทยที่รู้กันทั่วไป คือสมาธิสั้น ขาดทักษะชีวิต การปฏิรูปการศึกษาจะสำเร็จผลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่

12 และยุทธศาสตร์ชาติระยะยาว 20 ปี ต้องเน้นการฝึกฝนให้เขาเป็นคนดี มีคุณธรรม ตามแนวทาง  
อิทธิบาท

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อศึกษาการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้น  
มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4  
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา วัดสุทธาวาส บางกอกน้อย  
กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอแนะข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิ  
บาท 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา วัดสุทธาวาส บางกอกน้อย  
กรุงเทพมหานคร

### วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 มุ่งสู่  
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา วัดสุทธาวาส  
บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงทดลองขั้นต้น (Pre-Experimental Research)  
โดยใช้แบบการวิจัย One Group Pretest - Posttest Design (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ :  
2542) ตารางแผนการวิจัย One Group Pretest - Posttest Design

| กลุ่ม | ก่อนเรียน      | ทดลอง | หลังเรียน      |
|-------|----------------|-------|----------------|
| E     | T <sub>1</sub> | X     | T <sub>2</sub> |

ตารางแผนการวิจัย One Group Pretest - Posttest Design

### ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา วัด  
สุทธาวาส บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นชั้น  
มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 รูป โดยเลือกแบบเจาะจง โรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา วัดสุทธาวาส  
บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

### การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 จำนวน 4 แผน ซึ่งมี  
องค์ประกอบ ดังนี้ 1) สารสำคัญ 2) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 3) สารการเรียนรู้ 4) กระบวนการ  
เรียนรู้/กิจกรรมการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผล 6) แหล่งการเรียนรู้ นำแผนการจัดการเรียนรู้  
ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบแก้ไขความถูกต้อง ของสารการเรียนรู้และการจัด  
กระบวนการเรียนรู้/กิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนความสอดคล้องระหว่าง ขั้นตอนต่างๆ ของ

แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำขอบทเรียนมาปรับปรุงแก้ไข นำแบบทดสอบมาตรวจสอบความเหมาะสมสอดคล้องของแบบทดสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ผู้เชี่ยวชาญ ที่ได้ประเมินและให้คะแนน มาวิเคราะห์ตรวจสอบความสอดคล้องและนำค่าดัชนีที่มีความสอดคล้องที่คำนวณได้มาเทียบกับเกณฑ์ที่มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ขึ้นไป นำไปจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยใช้แบบทดสอบ เรื่อง ประวัติพุทธสาวก ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช้กลุ่มทดลองในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา วัดสุทธาวาส บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 รูป โดยจากการนำเครื่องมือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไปให้นักเรียนกลุ่มนอกตัวอย่าง (Try Out) ได้ทำทราบว่า แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกข้อ มีความง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.40 – 0.60 ซึ่งอยู่เกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้ ให้มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวม (Cronbach's alpha) ที่ระดับ 0.709

### การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครโดยใช้ t-test

### ผลการวิจัย (Research Results)

**ตอนที่ 1** ประสิทธิภาพกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบอิทธิบาท 4 สารการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า แบบทดสอบก่อนเรียนรู้ โดยรวม คะแนน 514 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 17.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.81 อยู่ที่ จากคะแนนของแบบทดสอบก่อนเรียนทั้งหมด

แบบทดสอบก่อนเรียนรู้ที่นักเรียนได้คะแนนมากที่สุด ได้แก่ แบบทดสอบการเรียนรู้ที่ 1 โดยคะแนน 127 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.30 จากคะแนน ของแบบทดสอบก่อนเรียนทั้งหมด แบบทดสอบก่อนเรียนรู้ที่นักเรียนได้คะแนนรองมา ได้แก่ แบบทดสอบการเรียนรู้ที่ 3 (พระสงฆ์) โดยคะแนน 127 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.07 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.31 จากคะแนนของ แบบทดสอบก่อนเรียนทั้งหมด แบบทดสอบก่อนเรียนรู้ที่นักเรียนได้คะแนนถัดมา ได้แก่ แบบทดสอบการเรียนรู้ที่ 4 โดยคะแนน 128 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.33 จากคะแนนของแบบทดสอบก่อนเรียน

แบบทดสอบก่อนเรียนรู้ที่นักเรียนได้คะแนนน้อยที่สุด ได้แก่ แบบทดสอบการเรียนรู้ที่ 2 โดยคะแนน 128 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.48 จากคะแนน ของแบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียนรู้ โดยรวม คะแนน 206 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 7.80 ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานอยู่ที่ 1.77 จากคะแนนของแบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียนรู้ ที่นักเรียนได้คะแนนมากที่สุด ได้แก่ แบบทดสอบการเรียนรู้ที่ 1 โดยคะแนน 205 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 7.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.52 จากคะแนน ของแบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียนรู้

ที่นักเรียนได้คะแนนรองมา ได้แก่ แบบทดสอบการเรียนรู้ที่ 4 โดยคะแนน 190 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 7.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.57 จากคะแนนของแบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียนที่นักเรียนได้คะแนนถัดมา ได้แก่ แบบทดสอบการเรียนรู้ที่ ๓ โดยคะแนน 231 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 7.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.53 จากคะแนนของ แบบทดสอบก่อนเรียน และแบบทดสอบหลังเรียนที่นักเรียนได้คะแนนน้อยที่สุด ได้แก่ แบบทดสอบการเรียนรู้ที่ ๒ โดยคะแนน 211 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 7.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.58 จากคะแนน ของแบบทดสอบก่อนเรียน

**ตอนที่ 2** ผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบอภิปาธ 4 สาระ การเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเท่ากับ 0.57 แสดงว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการ ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ เพราะมีคะแนนทดสอบเพิ่มขึ้น

**ตารางที่ 1** ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

| ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน |                               |                               |          |
|-----------------------|-------------------------------|-------------------------------|----------|
| คนที่                 | ก่อนการเรียนรู้<br>(30 คะแนน) | หลังการเรียนรู้<br>(30 คะแนน) | ความต่าง |
| 1                     | 20                            | 29                            | 9        |
| 2                     | 20                            | 30                            | 10       |
| 3                     | 17                            | 30                            | 13       |
| 4                     | 16                            | 26                            | 10       |
| 5                     | 13                            | 30                            | 17       |
| 6                     | 23                            | 26                            | 3        |
| 7                     | 16                            | 28                            | 12       |
| 8                     | 13                            | 26                            | 13       |
| 9                     | 20                            | 27                            | 7        |
| 10                    | 22                            | 27                            | 5        |
| 11                    | 15                            | 26                            | 11       |
| 12                    | 18                            | 29                            | 11       |
| 13                    | 18                            | 27                            | 9        |
| 14                    | 16                            | 20                            | 4        |
| 15                    | 17                            | 22                            | 5        |
| 16                    | 16                            | 27                            | 11       |
| 17                    | 19                            | 28                            | 9        |
| 18                    | 12                            | 23                            | 11       |

|    |    |    |    |
|----|----|----|----|
| 19 | 16 | 26 | 10 |
| 20 | 14 | 29 | 15 |
| 21 | 17 | 24 | 7  |

## ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

| คนที่ | ก่อนการเรียนรู้<br>(30 คะแนน) | หลังการเรียนรู้<br>(30 คะแนน) | ความต่าง |
|-------|-------------------------------|-------------------------------|----------|
| 22    | 16                            | 25                            | 9        |
| 23    | 17                            | 28                            | 11       |
| 24    | 20                            | 29                            | 9        |
| 25    | 13                            | 29                            | 16       |
| 26    | 14                            | 29                            | 15       |
| 27    | 16                            | 29                            | 13       |
| 28    | 21                            | 27                            | 6        |
| 29    | 20                            | 26                            | 6        |
| 30    | 19                            | 30                            | 11       |
| รวม   | 514                           | 812                           | 298      |

## ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

| คนที่     | ก่อนการเรียนรู้<br>(30 คะแนน) | หลังการเรียนรู้<br>(30 คะแนน) | ความต่าง |
|-----------|-------------------------------|-------------------------------|----------|
| $\bar{X}$ | 17.3                          | 30.2                          | -        |
| S.D.      | 2.81                          | 2.43                          | -        |
| ร้อยละ    | 30.42                         | 25.27                         | -        |

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์ความต่างของผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนรู้และหลังเรียนรู้ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิเคราะห์ได้ดังนี้

คะแนนแบบทดสอบความรู้ก่อนการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนน 514 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 17.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 2.81 จากคะแนนทั้งหมด คะแนนแบบทดสอบความรู้หลังการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนน 812 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 30.2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 2.43 จากคะแนนทั้งหมด ความต่างของผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการเรียนรู้แบบอิติปาบท 4 สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยรวม ต่างกัน 298 คะแนน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 9.90 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.40 เมื่อพิจารณาเป็น รายบุคคลแล้วโดยรวมแล้วนั้น มีพัฒนาการ

ความก้าวหน้าต่อการเรียนรู้แบบอภิปิธา 4 คิดเป็นร้อยละ 60.37 ซึ่งนั่นหมายความว่า นักเรียนตอบสนองต่อกระบวนการเรียนรู้แบบอภิปิธา 4 เพราะมีความแตกต่างกันระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

2. ผลการวิจัยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอภิปิธา 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีดังต่อไปนี้

**ตารางที่ 2** แสดงผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลัง

|           | ค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) |
|-----------|-------------------------|-----------------------------|
| ก่อนเรียน | 14.13                   | 3.415                       |
| หลังเรียน | 20.1                    | 2.770                       |

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนจากแผนการเรียนรู้ เรื่องพุทธประวัติ สูงกว่าก่อนเรียน การจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาด้วยหลักอภิปิธา 4 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น คือ มีคะแนนเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ก่อนเรียน 14.13 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ที่ 3.415 ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) หลังเรียน 20.1 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ที่ 2.770 แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

**ตารางที่ 3** แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่า หาค่า t-test ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน

|           | ค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) | t     |
|-----------|-------------------------|-----------------------------|-------|
| ก่อนเรียน | 14.13                   | 3.415                       | 11.87 |
| หลังเรียน | 20.1                    | 2.770                       |       |

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนจากแผนการเรียนรู้ เรื่องพุทธประวัติ สูงกว่าก่อนเรียน การจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาด้วยหลักอภิปิธา 4 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น คือ มีคะแนนเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ก่อนเรียน 14.13 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ที่ 3.415 ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) หลังเรียน 20.1 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ที่ 2.770 แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

**ตอนที่ 3** แสดงผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๓๐ รูป พบว่าทุกรายการที่ประเมินอยู่ในระดับความ

พึงพอใจส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่านักเรียนพึงพอใจการที่ครูอธิบายและยกตัวอย่างประกอบได้อย่างชัดเจนในระดับมากที่สุด ( $\bar{X}= 4.63$ ) รองลงมา คือ การใช้ภาษาของครูเข้าใจง่าย ชัดเจนในระดับมากที่สุด ( $\bar{X}= 4.58$ ) ส่วนนักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่เรียนทุกครั้ง ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}=4.11$ )

### อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการอภิปรายผลดังนี้ การจัดการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท 4 มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพุทธศาสน์วิทยาวัตรฐาวาส บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ได้มีการพัฒนาขึ้น พบว่า การจัดการเรียนการสอน มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ซึ่งคะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน หลังจากทีนักเรียนได้รับการจัดการเรียนการสอน วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท 4 โดยเนื้อหาพุทธสาวก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิเคราะห์จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยมีประสิทธิภาพในการพัฒนาความก้าวหน้าในการเรียนของนักเรียนตามหลักอริยบท 4 คือ 1) ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น 3) จิตตะเอาใจใส่ฝึกฝนสิ่งนั้นไม่วางธุระ 4) วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นและศึกษาวิจัย เรื่อง ผลการวิจัยใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอริยบท 4 ที่มีต่อพฤติกรรมการยอมรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลพบว่า ได้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอริยบท 4 เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนหลังการเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอริยบท 4 นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนมาก่อนเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอริยบท 4 เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ

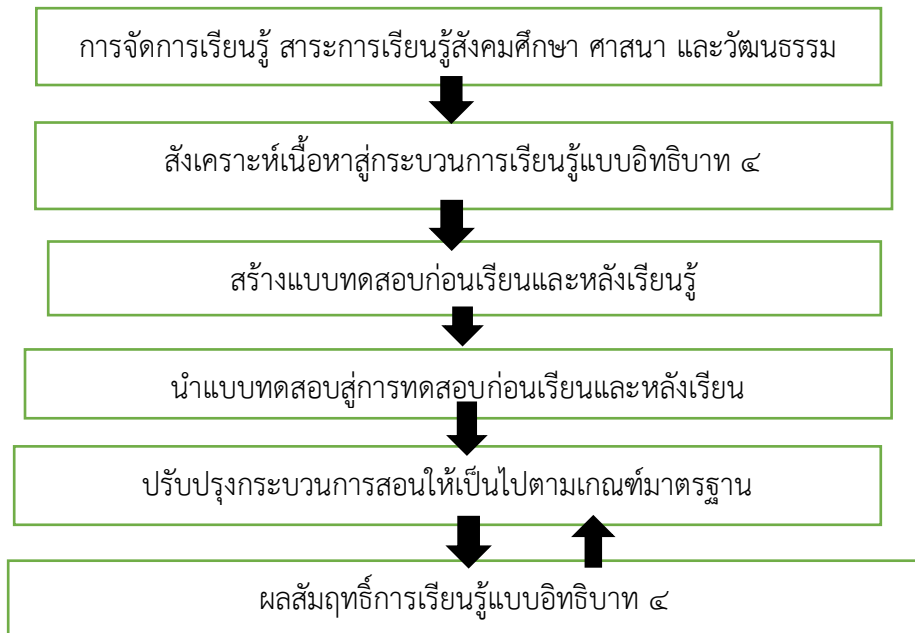
งานวิจัยที่สอดคล้องกับ (พระปรีชา ปรีชาโน (แสงราม): 2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านการกิจกรรมการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับน้อย 2) ด้านสื่อการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลางคือ มีงบประมาณในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และสื่อการสอน เช่น รูปภาพ วิดีทัศน์ บันทึกเสียงอย่างพอเพียงและที่เกี่ยวกับการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้นักเรียนเกิดความศรัทธา มีระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก 3) ด้านการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ระดับน้อยในทุกข้อ และงานวิจัยที่สอดคล้องกับเพียงใจ บุญนันท์ (2558: 80) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และเจตคติทางการเรียน วิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยการสอนแบบนาฏการกับการสอนตาม แนวคู่มือครูของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนภาษาไทยโดยใช้การสอนแบบนาฏการก่อนการทดลองและหลังการทดลองมีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และงานวิจัยที่สอดคล้องกับ พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาลโย (2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 เพื่อพัฒนาด้านการเรียนรู้อ

ของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งความรับผิดชอบมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียนทุกคนเพราะการที่เด็กและเยาวชนจะประสบความสำเร็จในการเรียนนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การเรียนของตนเป็นสำคัญเพราะคนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างตามเป้าหมายได้ทันเวลาพร้อมกันนั้นก่อให้เกิดความก้าวหน้าในการเรียนรวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นอีกด้วยแต่ถ้าขาดความรับผิดชอบแล้วจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ทันเวลาและยังขาดความเชื่อถือจากคนอื่นด้วยการเผยแพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยนั้นพระสงฆ์สาวกนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญเพราะพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยและยังถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักการศาสนาการเผยแพร่พระพุทธศาสนานั้นทำกันหลายรูปแบบ เช่น การปฏิบัติตนที่น่าเลื่อมใสการสนทนาการแนะนำการตอบปัญหาข้อข้องใจและ

การแสดงธรรมเป็นต้นและในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงได้กลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและจากการที่พระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบทำให้ชาวบ้านเห็นว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีศีลธรรมมีความบริสุทธิ์และเสียสละเพื่อผู้อื่นต่างยอมรับนับถือและยินดีปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างเต็มที่โดยเฉพาะประชาชนไทยส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนาใช้พระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจและระยะเวลาที่ผ่านมาวัดและสถาบันสงฆ์ยังคงเป็นศูนย์กลางรวมแห่งศรัทธาพระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นและมีบทบาทในการช่วยอบรมจิตใจของคนไทยสูงขึ้น และงานวิจัยที่สอดคล้องกับ พระมหาสมคิด โครธา (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้อิทธิบาท 4 ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่าพระนิสิตสถานภาพแตกต่างกันมีการใช้อิทธิบาท 4 แตกต่างกัน พระนิสิตที่เป็นพระภิกษุมีการใช้อิทธิบาท 4 ในการเรียนด้านฉันทะ ด้านจิตตะ แตกต่างกับพระนิสิตที่เป็นสามเณร และทางด้านวิริยะ กับวิมังสา ไม่แตกต่างกันและพระนิสิตชั้นปีที่ 4 มีการใช้อิทธิบาท 4 ในการเรียนแตกต่างกันกับชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 พิจารณาพบว่าพระนิสิตชั้นปีที่ 4 มีการใช้อิทธิบาท 1 ในการเรียน ด้านฉันทะและด้านวิริยะแตกต่างกันกับพระนิสิต 1,2 และ 3 ส่วนด้านจิตตะและด้านวิมังสาไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยที่สอดคล้องกับ ชาตรี แนวจำ (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าบุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ สำหรับระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับปานกลาง บุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษาและตำแหน่งที่ ต่างกันมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันส่วนบุคลากรที่มีอายุและรายได้ต่อเดือนต่างกันมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 โดยภาพรวมแตกต่างกันสรุปได้ว่า ทุกคนต้องใช้อิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงาน ปฏิบัติงานด้วยความพากเพียรบากบั่น ด้วยความเอาใจใส่ในงานและมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ

## องค์ความรู้จากการวิจัย (Research Knowledge)

จากการวิจัย เรื่อง พุทธประวัติ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ตาม Mapping แผนภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยดังนี้



**ภาพที่ 1** องค์ความรู้จากการวิจัยการจัดการสอนวิชาสังคมศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดไผ่ดำ แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี

บทความนี้ ผลการศึกษาพบว่า เรื่องพุทธสาวก นำมากำหนดเนื้อหาในการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงการศึกษาเล่าเรียนของผู้เรียนมาเป็นบรรทัดฐานในการเรียนและได้ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร คู่มือครู เนื้อหาที่ทำการสอน ตัวชี้วัดและการวัดประเมินผล โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันและได้ใช้สื่อการสอนที่หลักหลายซึ่งมีความน่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีความสนใจมากยิ่งขึ้นมีความสนุกสนานกับกิจกรรมการเรียนการสอน

## ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

จากการศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอภิปาธ 4 มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 โรงเรียนพุทธศาสน์วิทยาวัดสุทธาวาส บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะดังนี้

### 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การทำวิจัยใดๆ คือการค้นคว้าทดลองหาความจริงจากประเด็นปัญหาที่เป็นสมมติฐาน และดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามหลักการทางวิชาการการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบวัตถุประสงค์

1.1 ภาครัฐแลเอกชนและสถานศึกษาควมมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการทำวิจัยรายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน นักศึกษาเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการสืบต่อไป

1.2 ครู ผู้สอน ควมประยุกต์การสอน หลักธรรมอริยบท 4 ไปทดลองใช้ในการแก้ปัญหา การเรียนรู้ในวิชาอื่นๆ เช่น วิชาศิลปะเกี่ยวกับจำแนกประเภทงานศิลป์ต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อการ เรียนวิชาอื่นในระดับที่สูงขึ้น

## 2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควมมีการคิดวิธีสอนที่เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนแล้ว นำมาทดลองใช้สอนใน

2.2 โรงเรียน ควมมีแผนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา มาประยุกต์เป็นกลยุทธ์กำหนด นโยบายพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน ทั้งระดับผู้บริหาร คณะครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน

2.3 ควมศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท 4 มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นอื่นต่อไป

## เอกสารอ้างอิง (References)

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (2555). (2556). *ลัทธิ สายยศและ อังคณา สายยศ.เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาลโย. (2557). *การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 เพื่อพัฒนาการเรียน ของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสมุทรปราการ*. พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมคิด โครธา. (2550). *การใช้หลักอริยบท 4 ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชาติรี แนวจำปา. (2550). *การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักก้องกัณ และบรรพตสาธิตารณภัยกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐ ประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพียงใจ บุญนันท์. (2558). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และเจตคติทางการเรียนวิชาภาษาไทยของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยการสอนแบบนวัตกรรมการกับการสอน ตามแนว คู่มือครู ของกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต การ มัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่าย เอกสาร.